

УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС, КРИМИНАЛИСТИКА

УДК 343.13

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Олексій БОЙКО,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Валерій ЛИТВИНОВ,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АНОТАЦІЯ

Стаття висвітлює проблеми дізнання як форми досудового розслідування у кримінальному процесі України. Проаналізовано види дізнання з урахуванням законодавчих напрацювань КПК України 1960 року та практики його застосування, а також теоретичних розробок щодо цього питання. Виходячи з проведеного системного аналізу, авторами виділено позитивні та негативні сторони здійснення дізнання. Так, наголошено на доцільності здійснення дізнання повністю з винесенням кінцевого рішення для стадії досудового розслідування. Обґрунтовано необхідність передбачення в КПК України штатного дізнавача, безпосереднім завданням якого буде здійснення дізнання, а також надання цьому права на оскарження незаконних указівок прокурора до прокурора вищого рівня. На основі проведеного дослідження авторами обґрунтовано необхідність удосконалення норм чинного КПК України.

Ключові слова: слідчий, прокурор, дізнавач, досудове розслідування, дізнання, кримінальний проступок, кримінальне провадження, процесуальний статус, повноваження.

CERTAIN ISSUES OF INQUIRY IN THE CRIMINAL PROCEEDING OF UKRAINE

Oleksii BOIKO,

PhD in Law, Senior Lecturer of Department of Criminal Proceeding
of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

Valerii LYTVYNOV,

PhD in Law, Assistant Professor of Department of Criminal Proceeding
of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

SUMMARY

The article deals with the problem of inquiry as a form of pre-trial investigation in the criminal process of Ukraine. The authors analyze types of inquiry, building on the legislative developments of the Code of Criminal Procedure of Ukraine of the 1960, practices of its application and theoretical developments on this issue. Based on the conducted system analysis, the authors identified the positive and negative aspects of the inquiry. In particular, it was noted that it would also be useful to complete inquiry in full with the adoption of a final decision for the stage of pre-trial investigation. The authors justify the necessity of adding a full-time inquiry officer with immediate task to carry out the inquiry, as well as the granting the right to appeal against unlawful instructions of the prosecutor to a higher level prosecutor in the Code of Criminal Procedure of Ukraine. Based on the research, the authors substantiated the need to improve the norms of the current Code of Criminal Procedure of Ukraine.

Key words: investigator, prosecutor, inquiry officer, pre-trial investigation, inquiry, criminal offence, criminal proceedings, procedural status, powers.

Постановка проблеми. Згідно з проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» №7279-д від 20.04.2018 року, який підписаний Президентом України 19.02.2019 року та набере чинності 01 січня 2020 року, передбачено низку змін у КПК України, що стосуються питань дізнання як форми досудового розслідування.

Передбачення зазначеного закону підтверджує прагнення законодавця вдосконалити диференціацію форм досудового

розслідування. Важливим складником ефективності досудового розслідування у формі дізнання є наділення дізнавача процесуальною самостійністю. Це дозволить йому в межах своєї компетенції на свій розсуд здійснювати процесуальні дії та ухвалювати процесуальні рішення в найкоротший строк.

Дізнання як форма досудового розслідування досліджувалася у багатьох наукових роботах, які проводилися без урахування змін, що передбачені вищезазначеним законом. Це вимагає ретельного аналізу норм КПК України та закону, що набере чинності 01 січня 2020 року з тим, щоб визначити

питання, які потребують удосконалення для ефективного проведення дізнання.

Актуальність теми дослідження. Діяльність осіб, які здійснюють дізнання, заснована з урахуванням дотримання принципів, пов'язаних із правами і свободами людини і громадянина, що закріплені в Конституції України. Саме за цих причин процесуальний порядок здійснення дізнання має бути чітко передбаченим. Так, у законі необхідно чітко визначити осіб, які можуть здійснювати дізнання та визначити процесуальний статус, передбачивши права та обов'язки. Вищезазначений проект закону передбачає низку змін та доповнень до чинного КПК України, втім деякі з них потребують додаткової розробки та уточнення.

Стан дослідження. Вивченню питань, пов'язаних із дослідженням проблем діяльності дізнання, присвячено чимало робіт таких учених, як С.О. Бандурка, О.В. Русанова, С.В. Слінько, В.Б. Мазан, Л.В. Юрченко, В.В. Варава, О.В. Андрушко, А.Є. Голубов та ін. Але їхні праці проводилися до ухвалення КПК України 2012 року.

Після 2012 року дослідженню проблемами регламентації проведення дізнання кримінальних проступків присвячено роботи таких авторів, як Д.В. Великодний, А.П. Гуляєв, К.П. Задоя, Л.В. Карабут, О.В. Керевич, Л.Б. Коваленко, Л.М. Лобойко, В.З. Лукашевич, П.М. Маланчук, Н.В. Нестор, С.В. Томин, А.В. Форостяний, М.І. Хавронюк та ін. Водночас окремі аспекти діяльності органів дізнання залишаються ще не достатньо вивченими, враховуючи сучасний стан реформування кримінального процесуального законодавства в частині, що стосується запровадження інституту кримінальних проступків, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» №7279-д від 20.04.2018 року, який набере чинності 01 січня 2020 року. За вказаних обставин питання законодавчого регулювання здійснення дізнання та передбачення суб'єктів, які можуть його здійснювати, набуває особливої актуальності і представляє підвищений науковий та практичний інтерес.

Метою статті є отримання нових наукових результатів щодо запровадження інституту дізнання та процесуального статусу дізнавача, спрямованих на вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: здійснити аналіз кримінального процесуального законодавства України 1960 року та чинного, проаналізувати практику проведення дізнання за КПК України 1960 року, виділити проблемні питання щодо запровадження інституту дізнання, обґрунтувати необхідність унесення змін і доповнень до КПК України щодо вдосконалення процесуального порядку дізнання.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний процес в Україні передбачає здійснення досудового розслідування у двох формах: 1) досудове слідство; 2) дізнання. Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 3 КПК України досудове слідство – це форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів. Згідно з п. 4 тієї ж норми, дізнання визначено як форму досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків. Таким чином, головна відмінність досудового слідства та дізнання полягає у предметі розслідування. Проте дізнання має суттєві процесуальні відмінності від досудового слідства, що проявляються в особливостях проведення низки процесуальних дій, застосуванні заходів забезпечення, ухваленні процесуальних рішень тощо.

Незважаючи на те, що дізнання передбачено КПК України як окрему форму досудового розслідування, сьогодні воно не здійснюється, оскільки відповідні зміни не внесені до Закону України про кримінальну відповідальність. Однак указана перепона щодо здійснення дізнання не єдина. Багато питань виникає до поняття сутності дізнання, а також процесуального порядку його здійснення. У чинному КПК України

поняття дізнання визначено досить обмежено. Зважаючи на це, було б доречно проаналізувати погляди вчених щодо цього поняття, врахувавши наукові розробки як щодо норм чинного КПК України, так і щодо норм КПК України 1960 року.

З аналізу норм КПК України 1960 року та наукових досліджень, якими вивчалось дізнання, можна зробити висновок про те, що кримінальне судочинство України знало два види дізнання:

1) у провадженнях, де досудове слідство не є обов'язковим. Таке дізнання проводилося у повному обсязі, після чого ухвалювалося кінцеве рішення для стадії досудового розслідування;

2) у провадженнях, де досудове слідство є обов'язковим. У таких провадженнях дізнання проводилося у строк 10 днів, що було необхідним для проведення першочергових слідчих дій та оперативно-розшукових заходів для виявлення та розкриття вчиненого злочину.

Зазначені види дізнання чітко передбачалися в ст. ст. 103–105 КПК України 1960 року станом на 1974 рік [2, с. 137].

Досліджуючи поняття дізнання, науковці того часу надавали йому різні визначення. Так, З.Ф. Коврига зазначала, що дізнання – це першочерговий етап розслідування злочинів, на якому органи міліції проводять оперативно-розшукові та невідкладні слідчі дії з попередження, припинення злочинів, усунення причин учинення, з виявлення злочинів та встановлення винних осіб, зі збирання доказів відповідно до встановлених законом форм, а також діяльність із проведення повного розслідування кримінальних проваджень, що віднесені законом до компетенції [3, с. 7].

На думку В.О. Іванова, дізнання – це діяльність спеціально вповноважених адміністративних органів держави, що поєднує в собі оперативно-розшукову і слідчу функції та спрямована попередження, припинення та розкриття злочинів, розшук та викриття винуватих осіб [4, с. 8].

З аналізу вказаних думок можна зазначити, що дізнання, визначене у КПК України 1960 року, науковці визначали як форму досудового розслідування, що здійснюється державними органами, основною діяльністю яких не є кримінально-процесуальна діяльність. Таким чином, можна стверджувати, що згідно з КПК України 1960 року, дізнання можна розуміти як: 1) процесуальну діяльність із розслідування передбаченої законом категорії злочинів у повному обсязі на стадії досудового розслідування; 2) процесуальну діяльність визначених у законі державних органів (посадових осіб), які, зважаючи на специфіку своєї безпосередньої діяльності, що не пов'язана з досудовим розслідуванням, проводили першочергові процесуальні дії з фіксування вчиненого злочину.

У 1993 році зазначені види дізнання було замінено одним видом. Відповідно до Закону України № 3351-ХІІ (3351-12) від 30.06.1993 «Про внесення в деякі законодавчі акти України змін та доповнень по вдосконаленню попереднього розслідування», було внесено зміни до КПК України 1960 року, зокрема ч. 3 ст. 103 КПК України 1960 року була виключена. Указаний закон визначав дізнання як процесуальну діяльність, що проводилася лише на початковому етапі досудового розслідування суб'єктами, передбаченими у ст. 101 КПК України 1960 року. У ч. 1 ст. 103 КПК України 1960 року зазначалося, що на органи дізнання покладеться вживання необхідних оперативно-розшукових заходів із метою виявлення ознак злочину й осіб, що його вчинили. Дізнання проводилося впродовж 10-ти днів, після чого кримінальне провадження передавалося до слідчого підрозділу, який розпочинав досудове слідство. Зазначеним законом не передбачалося дізнання, що проводилося з винесенням кінцевого рішення для стадії досудового розслідування. Проведення дізнання за КПК України 1960 року після змін, унесених у 1993 році, закінчувалося складанням постанови

про передання справи слідчому, яка затверджувалася прокурором.

З урахуванням змін законодавства у 1993 році, визначення поняття дізнання змінилося. Так, В.В. Вапнярчук зазначив, що під дізнанням слід розуміти початкову форму попереднього розслідування кримінальних справ, яка є врегульованим кримінально-процесуальним законом діяльність органів дізнання й осіб, які проводять дізнання, з проведення слідчих дій для встановлення особи, яка вчинила злочин, що не є тяжким, та провадження невідкладних слідчих дій під час розслідування тяжких злочинів, метою якої є забезпечення всебічності, повноти, об'єктивності попереднього слідства, а також попередження, припинення і розкриття злочинів [5, с. 26].

Учені розуміли дізнання як одну з форм попереднього розслідування, яка полягає у проведенні органом дізнання та уповноваженими ним службовими особами (дізнавачами) процесуальних дій з встановлення обставин злочину і винних у його вчиненні осіб, а також ухваленні відповідних рішень у кримінальній справі з метою досягнення загальних завдань кримінального судочинства [6, с. 15].

Утім поєднання процесуальної діяльності під час проведення дізнання та виконання органами дізнання своєї безпосередньої функції викликало багато труднощів. Так, у МВС України було видано низку наказів¹, якими передбачався такий суб'єкт здійснення дізнання, як штатний дізнавач. До обов'язків штатних дізнавачів було віднесено здійснення лише процесуальної діяльності, тобто проведення розслідування у формі дізнання.

Вище зазначалося, що в КПК України 1960 року, починаючи з 1993 року, не передбачалося можливості проведення дізнання в повному обсязі з ухваленням кінцевого рішення для стадії досудового розслідування. Однак штатні дізнавачі ухвалювали такі рішення, перебуваючи у статусі в. о. слідчого, що було передбачено згаданими відомчими наказами.

Значне навантаження на слідчі підрозділи спонукало керівництво до залучення штатних дізнавачів до розслідування кримінальних проваджень (на той час – кримінальних справ) у повному обсязі. Із власного досвіду роботи слід зазначити, що всі штатні дізнавачі за наказом керівника слідчого управління обласного рівня призначалися в. о. слідчого і фактично здійснювали досудове слідство у повному обсязі, ухвалюючи кінцеві процесуальні рішення для стадії досудового розслідування. Усі штатні дізнавачі, перебуваючи у статусі в. о. слідчого і здійснювали розслідування нетяжких злочинів, що продовжувалося до 2012 року. Таким чином, практика залучення штатних дізнавачів до здійснення досудового слідства показала свою ефективність. Дізнання як діяльність на початковому етапі досудового розслідування, що проводилася посадовими особами, для яких процесуальна діяльність не була основною, показала себе з негативної сторони. Таке дізнання не проводилося, а якщо і проводилося, то лише з метою проведення першочергових процесуальних дій за відсутності слідчого.

Ураховуючи наведені факти, ще до ухвалення КПК України 2012 року вчені наголошували на необхідності відновлення можливості здійснення дізнання у повному обсязі, зокрема проведення усіх процесуальних дій та ухвалення кінцевих процесуальних рішень для стадії досудового розслідування за окремими категоріями злочинів [4, с. 8].

¹ Наказ МВС України від 21.07.1993 № 433 «Про заходи щодо виконання Закону України від 30 червня 1993 р. «Про внесення в деякі законодавчі акти України змін та доповнень по вдосконаленню попереднього розслідування» і організаційно-практичні заходи по вдосконаленню роботи дізнавачів в органах внутрішніх справ»; наказ МВС України від 29.12.1995 № 880 «Про невідкладні заходи щодо вдосконалення структури і організації діяльності штатних підрозділів дізнання органів внутрішніх справ України»; Наказ МВС України від 02.09.2008 № 422 «Про вдосконалення діяльності підрозділів дізнання органів внутрішніх справ України».

У чинному КПК України було враховано вищезазначений досвід та передбачено можливість здійснення дізнання у повному обсязі. Відповідно до ст. 301 КПК України, дізнання закінчується складанням таких процесуальних документів: 1) проект рішення про закриття кримінального провадження; 2) проект клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Варто зазначити, що чинний КПК України визначив суб'єктів, які можуть здійснювати дізнання. Так, у ч. 3 ст. 38 КПК України зазначено, що під час розслідування кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Таким чином, можна зрозуміти, що дізнання можуть здійснювати співробітники правоохоронних підрозділів, для яких кримінально-процесуальна діяльність не є основною.

Втім проектом закону України від 20.04.2018 р. № 7279-д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» запропоновано передбачити у ч. 3 ст. 38 КПК України двох суб'єктів, що здійснюють дізнання, а саме: 1) підрозділи дізнання; 2) уповноважені особи інших підрозділів: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів Державного бюро розслідувань.

З аналізу проекту зазначеної норми видно, що законодавець пропонує знову повернутися до здійснення дізнання суб'єктами, для яких ця діяльність не є основною, тобто дізнання будуть здійснювати працівники оперативних підрозділів, дільничні офіцери поліції та інші співробітники підрозділів поліції.

На наш погляд, з урахуванням практичного і теоретичного досвіду, який було набуто не за одне десятиліття, суб'єктом здійснення дізнання у кримінальному судочинстві України варто розглянути саме штатного дізнавача. Передбачення у КПК України штатного дізнавача як суб'єкта здійснення дізнання буде сприяти якості та швидкості його здійснення. Штатний дізнавач матиме основним завданням здійснення дізнання, тому набуде належних для цього професійних якостей та досвіду роботи.

Утім право проводити першочергові невідкладні процесуальні дії слід передбачити і для посадових осіб тих органів, діяльність яких може бути пов'язана з виявленням кримінальних правопорушень. Проведення дізнання такими суб'єктами буде мати завдання щодо своєчасного проведення процесуальних дій для своєчасного фіксування доказів кримінального правопорушення до приїзду слідчо-оперативної групи. Втім покладати на цих осіб здійснювати дізнання повністю не буде правильно. Дізнання у повному обсязі аж до ухвалення кінцевого рішення для стадії досудового розслідування має здійснювати лише штатний дізнавач.

Ураховуючи зазначене, у ч. 3 ст. 38 КПК України необхідно передбачити два види дізнання, що здійснюється різними суб'єктами, а саме:

1) підрозділи дізнання, що здійснюють досудове розслідування у формі дізнання;

2) уповноважені особи інших підрозділів: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів Державного бюро розслідувань. Зазначені суб'єкти здійснюють дізнання у виключних випадках для проведення

процесуальних дій для фіксації доказів учиненого кримінального правопорушення.

Для більш детального дослідження процесуального статусу дізнавача як учасника кримінального провадження вважаємо за необхідне проаналізувати його повноваження з урахуванням кримінально-процесуального законодавства України 1960 року.

Так, С.О. Бандурка в науковій статті, досліджуючи процесуальні повноваження органу дізнання за КПК України 1960 року, поділяє їх на три групи. До першої науковець зараховує владні повноваження, компетенцію органу дізнання, виходячи із забезпечення процедурою перевірки матеріалу до порушення кримінальної справи. До другої – частково забезпечені процедури компетенції органу дізнання як у КПК України, так й у відомчих нормативних актах. До третьої групи науковець уміщує компетенцію, яка не забезпечена процедурними розпорядженнями.

Виходячи з вищевикладених груп, учений запропонував таку теоретичну модель системи компетенції органу дізнання, як оперативно-розшукові повноваження на проведення оперативно-розшукових заходів (ст. 103 КПК України); компетенція з розгляду та вирішення питання щодо заяви, скарги, повідомлення, яка надійшла до чергової частини органу дізнання (ст. 95 КПК України); проведення пошукових заходів, надання допомоги слідчому під час провадження слідчих дій (ст. 103 КПК України); повноваження з обов'язковості прийняття заяви про злочин та порядок розгляду та направлення заяви за належністю (ст. 97 КПК України); повноваження зі збирання фактичних даних, оцінки як доказів (ст. 67 КПК України); повноваження щодо обрання міри запобіжного заходу (ст. 106 КПК України); повноваження на порушення та відмова в порушенні кримінальної справи у заяві (ст.ст. 98, 99 КПК України); повноваження, які пов'язані з наданням слідчому оперативної інформації в кримінальній справі під час слідчо-оперативної групи (ст. 119 КПК України) [7, с.51].

На нашу думку, процесуальні повноваження дізнавача мають бути закріплені суто в КПК України, а не в інших нормативно-правових актах.

О.В. Русанова, визначаючи процесуальний статус особи, яка провадить дізнання у справі, яка прийнята до її провадження, в порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством 1960 року, дещо розширює коло прав, до яких відносить такі: визначати осіб потерпілими, цивільними позивачами, цивільними відповідачами, представниками вказаних учасників процесу, призначати підозрюваному захисника, за необхідності викликати осіб як свідків, потерпілих і підозрюваних для допиту та провадження інших процесуальних дій, залучати перекладачів, спеціалістів, експертів для виконання обов'язків під час проведення дізнання, вимагати від підприємств, установ, організацій, службових осіб і громадян пред'явлення предметів і документів, які мають значення для встановлення необхідних у справі фактичних даних, вимагати від керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності проведення ревізій, відомчих перевірок та службових розслідувань, приєднувати до справи предмети і документи як речові докази, ухвалювати рішення про проведення слідчих дій, окрім випадків, коли законом передбачено одержання санкції (затвердження, згоди) прокурора або дозволу (рішення) суду, нести персональну відповідальність за законне і своєчасне проведення, оцінювати докази за своїм внутрішнім переконанням, оскаржувати вказівки керівника органу дізнання прокуророві, який здійснює нагляд за провадженням дізнання у справі, а також указівки останнього до прокурора вищого рівня, не зупиняючи виконання [8, с. 96].

Як зазначає С.В. Слінько, досліджуючи розвиток функцій органу дізнання – шляхи і перспективи, до 1990 р. орган дізнання, окрім міліції, був уповноважений виконувати такі види кримінально-процесуальної діяльності: прийняття попередньої перевірки заяв (повідомлень) про вчинені або підготовлені злочини, визначення підвідомчості, збирання фактичних, достатніх даних, що свідчать про вчинені (такий, що готується) злочин, провадження невідкладних слідчих дій, причому коло цих дій було обмежене Кримінально-процесуальним кодексом, виконання вказівок слідчого щодо провадження оперативно-розшукових дій, виконання доручень слідчого про надання сприяння під час провадження слідчих дій. Далі науковець указує, що за 1996–2002 роки у кримінально-процесуальний кодекс було внесено зміни, зокрема визначено нові органи дізнання та повноваження. Проте за всю історію кримінально-процесуальної діяльності органу дізнання не робилося спроб опрацювання концепції дізнання й органу дізнання; комплексного дослідження практики діяльності органів дізнання в кримінальному процесі не проводилося. Учені аналізували кримінально-процесуальні питання відірвано від проблем адміністративно-правової та оперативно-розшукової діяльності органу дізнання, особливостей організаційно-структурної побудови. Більше того, все коло викладених авторами суджень обмежувалося описом різних аспектів діяльності міліції або окремих елементів правової та організаційної діяльності [9, с. 121]. Указаний учений вважає, що аналіз кримінально-процесуальних питань, зокрема повноважень дізнавача, необхідно здійснювати в поєднанні проблем адміністративно-правової та оперативно-розшукової діяльності органу дізнання. Хоча, на нашу думку, ця позиція є спірною, оскільки не є допустимим поєднувати адміністративно-правові та оперативно-розшукові повноваження дізнавача разом із процесуальними, що може призвести до юридичної плутанини, оскільки в ст. 1 КПК України чітко вказано, що порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України [1], тобто процесуальні повноваження дізнавача має бути передбачено лише в нормах КПК України.

Проаналізувавши бачення означених учених, ми дійшли висновку, що до позитивних моментів кримінального процесуального законодавства 1960 року можна віднести право дізнавача на оскарження вказівок прокурора до прокурора вищого рівня, не зупиняючи виконання. Це сприяло захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Відповідно до ст. 401 проекту ЗУ № 7279-д від 20.04.2018 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», дізнавач під час здійснення дізнання наділяється повноваженнями слідчого. Дізнавач несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення дізнання. Дізнавач уповноважений:

- 1) починати дізнання за наявності підстав, передбачених КПК України;
- 2) проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПК України;
- 3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених КПК України, відповідним оперативним підрозділам;
- 4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій;

5) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;

6) за результатами розслідування скласти обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокуророві на затвердження;

7) ухвалювати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, зокрема щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 КПК України;

8) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України.

У ч. 3 вищевказаної статті зазначено, що дізнавач зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі, але про незаконні такі вказівки нічого не згадується, хоча дізнавач несе відповідальність за законність проведення дізнання [10].

Ми вважаємо, що у зазначеному проекті Закону законодавець не зовсім достатньо уваги приділив повноваженням дізнавача щодо оскарження письмових указівок прокурора до прокурора вищого рівня, зобов'язавши при цьому виконувати такі доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.

Також, на жаль, законодавець у ч. 2 ст. 312 чинного КПК України наділяє такими повноваженнями тільки слідчого [1].

Для проведення більш детального дослідження повноважень дізнавача як учасника кримінального провадження необхідно приділити увагу нормам кримінального процесуального законодавства зарубіжних держав.

Так, згідно з КПК Республіки Білорусь, правам особи, яка провадить дізнання, присвячено ч. 2 та ч. 3 ст. 39, у яких зазначено, що особа, яка провадить дізнання, може самостійно здійснювати невідкладні слідчі та інші процесуальні дії, винести процесуальні рішення, окрім випадків, коли цим Кодексом передбачено або затвердження начальником органу дізнання, або санкцію прокурора, або письмове погодження рішення органу кримінального переслідування про затримання особи, звернутися до начальника органу дізнання з мотивованим клопотанням про надання доручення відповідним працівникам органу дізнання про проведення оперативно-розшукових заходів і невідкладних слідчих та інших процесуальних дій [11].

На нашу думку, законодавець у КПК Республіки Білорусь не зовсім достатньо уваги приділив повноваженням дізнавача, зокрема щодо права оскарження письмових указівок прокурора до прокурора вищого рівня.

Із позитивного боку слід зазначити передбачені в ч. 4 ст. 41 КПК Російської Федерації повноваження дізнавача щодо права оскаржувати вказівки начальника органу дізнання прокуророві, а вказівки прокурора – прокуророві вищого рівня. Оскарження цих указівок не зупиняє виконання, окрім випадків, передбачених ч. 5 ст. 226 і ч. 5 ст. 226.8 КПК Російської Федерації [12].

Висновки. Проаналізувавши КПК України 1960 року, чинний КПК України, практику здійснення дізнання, а також погляди вчених можна зробити висновок про необхідність передбачення в КПК України двох видів дізнання: 1) яке проводиться у повному обсязі до винесення кінцевого процесуального рішення для стадії досудового розслідування. Таке дізнання проводиться штатним дізнавачем; 2) для проведення першочергових невідкладних процесуальних дій, яке проводиться уповноваженими особами інших підрозділів: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів Державного бюро розслідувань. Після проведення першочергових процесуальних дій

кримінальне провадження передається штатному дізнавачеві або слідчому.

Обґрунтовано необхідність унести до переліку прав дізнавача право на оскарження вказівок керівника органу дізнання прокуророві, а вказівок прокурора – прокуророві вищого рівня.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 22.03.2019).

2. Уголовно-процесуальный кодекс Украинской ССР Научно-практический комментарий под редакцией первого заместителя Прокурора Украинской ССР М.Г. Самаева. Рецензент Ф.А. Лопушанский, Киев 1974. 544 с.

3. Дознание в органах милиции. Коврига З.Ф. Под ред.: Чугунова В.Е. Воронеж: Изд-во Воронеж. Ун-та, 1964. 59 с.

4. Иванов В.А. Дознание в советском уголовном процессе. Ленинград: ЛГУ, 1966. 37 с.

5. Вапнярчук В.В. Процесуальне становище особи, яка провадить дізнання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2000. 199 с.

6. Баулін О.В. Провадження дізнання в Україні: Навч. посібник / Джига М.В., Баулін О.В., Лук'янець С.І., Стахівський С.М. Київ: Тип. МВС України, 1999. 156 с.

7. Бандурка С. О. Процесуальні повноваження органу дізнання. *Форум права*. 2011. № 1. С. 50–53. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11bcopod.pdf> (дата звернення: 22.03.2019).

8. Русанова О. Визначення поняття і процесуального статусу особи, яка провадить дізнання. *Юридична Україна*. 2011. № 4. С. 94–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2011_4_19 (дата звернення: 22.03.2019).

9. Слінько С.В. Розвиток функцій органу дізнання – шляхи і перспективи. *Право і Безпека*. 2003. Т. 2, № 1. С. 120–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2003_2_1_31 (дата звернення: 22.03.2019).

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: проект Закону України від 20.04.2018 р. № 7279-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928 (дата звернення: 22.03.2019).

11. Уголовно-процесуальный кодекс Республики Беларусь от 24.06.1999 г. № 295-3. URL: <http://kodeksy.by/ugolovno-processualnyu-kodeks> (дата обращения: 22.03.2019).

12. Уголовно-процесуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 г. № 174-ФЗ. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/ (дата обращения: 22.03.2019).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Бойко Олексій Павлович – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Литвинов Валерій Валентинович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Boiko Oleksii Pavlovych – PhD in Law, Senior Lecturer of Department of Criminal Proceeding of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

yypetrikovka@i.ua

Lytvynov Valerii Valentynovich – PhD in Law, Assistant Professor of Department of Criminal Proceeding of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

valcom.77@ukr.net